



Valentina Budinčić docentkinja je za Anglistiku na Fakultetu za strane jezike Alfa BK univerziteta u Beogradu. Angažovana je na predmetima iz oblasti jezika i metodike nastave na osnovnim i master studijama. Na istom Fakultetu obavlja funkciju prodekana za nastavu.

Osnovne studije završila je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu, a magistarske studije na Filološkom fakultetu Univerziteta u Banjaluci. Doktorsku tezu pod nazivom „Međuodnos engleske i srpske terminologije u sportu“ odbranila je 2014. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu. Bavi se komparativnom lingvistikom, standardizacijom, sportskom terminologijom, metodikom nastave engleskog jezika i engleskim jezikom struke. Do sada je učestvovala na više

međunarodnih naučnih konferencija u zemlji i inostranstvu i objavila brojne radove u domaćim i inostranim časopisima. Učestvovala je na više seminara za nastavnike engleskog jezika. Član je Udruženja lingvista Evrope (SLE). Od 2011. godine ovlašćeni je ispitivač za međunarodno priznate Cambridge English ispite.

Dugi niz godina aktivno se bavila atletikom i bila prvakinja i reprezentativka Republike Srpske i Jugoslavije u sprinterskim disciplinama. Godine 2000. proglašena je za najbolju sportistkinju grada Trebinja.

Ova će monografija biti višestruko korisna za sve one koje interesuje anglicizacija srpskog jezika, kao i za one koje interesuje sportska terminologija iz bilo kog razloga. Monografija je, dakle, ne samo naučno vrlo relevantna nego i vrlo potrebna, čak preko potrebna pre svega zato što popunjava jedan od najznačajnijih i najraširenijih terminoloških praznih prostora srpskoga jezika: njegovu sportsku terminologiju, koja je najvećim svojim delom engleskog porekla.

Zato sa zadovoljstvom preporučujem da se monografija Valentine Budinčić *Anglicizmi u sportskoj terminologiji* što pre štampa kao značajan doprinos srpskoj leksikologiji, i posebno sportskoj terminologiji, s kojom se svakodnevno susrećemo, često i ne uviđajući u kakve nas sve zamke njena upotreba uvodi.

(Iz recenzije prof. dr Miloša Kovačevića)

dr Valentina Budinčić **Anglicizmi u sportskoj terminologiji**

dr Valentina Budinčić

Anglicizmi u sportskoj terminologiji



dr Valentina Budinčić

Anglicizmi u sportskoj terminologiji

Beograd, 2018.

Biblioteka Novi vidici
Knjiga 6

dr Valentina Budinčić

Anglicizmi u sportskoj terminologiji

Izdavač:
Alfa BK univerzitet

Za izdavača:
Prof. dr Slavko Vukša, rektor Alfa BK univerziteta

Recenzenti:
Prof. dr Miloš Kovačević
Doc. dr Anica Glođović

Tehnički urednik:
Vladimir Šašo

Štampa:
Apollo Graphic Production Beograd

Godina
2018

Tiraž
100

ISBN 978-86-6461-027-8

Sadržaj

Predgovor	5
Struktura rada.....	7
Uvod.....	9
1. SPORT KAO GLOBALNI FENOMEN	13
1.1. Sport u svetlu socioloških istraživanja	15
1.2. Savremeni sport u poređenju sa antičkim.....	17
1.2.1. Pretvaranje rasonode i igre u sport.....	19
1.2.2. Profesionalizam u sportu.....	21
1.3. Mediji i marketing u sportu	24
1.4. Zaključni komentari.....	26
2. ENGLESKI KAO INTERNACIONALNI JEZIK	29
2.1. Engleski kao internacionalni jezik sporta.....	32
2.2. Jezici u kontaktu.....	34
2.2.1. Strane reči u srpskom jeziku	36
2.2.2. Dosadašnja komparativna istraživanja engleskog i srpskog jezika sporta	41
2.3. Anglicizmi.....	42
2.3.1. Ostali načini stvaranja leksike u jeziku	44
3. ADAPTACIJA STRANE TERMINOLOGIJE U SRPSKOM JEZIKU NA SPORTSKOM KORPUSU	49
3.1. Terminologija.....	49
3.2. Adaptacija termina na nivou forme.....	55
3.2.1. Supstitucija i importacija.....	57
3.2.2. Transfonemizacija.....	59
3.2.3. Transmorfemizacija.....	60
3.3. Adaptacija leksema prevođenjem.....	62
3.3.1. Opisno prevođenje	64
4. O ADAPTACIJI NOVIJIH ANGLICIZAMA U SPORTSKOM TERMINOSISTEMU.....	75
4.1. Analiza korpusnog materijala.....	76
4.1.1. Nazivi određenih ekstremnih i manje poznatih sportova	77
4.1.2. Nazivi programa u fitness centrima i teretanama.....	87
4.1.3. Nazivi fitness centara i teretana	89

4.2. Zaključak.....	91
5. ODREĐENE JEZIČKE POJAVE U SPORTSKOJ TERMINOLOGIJI U SRPSKOM JEZIKU NASTALE POD UTICAJEM ENGLESKOG JEZIKA	93
5.1. Anglicizmi kao sinonimi u sportskoj terminologiji	94
5.2. Pseudoanglicizmi u sportskoj terminologiji	99
5.3. Preuzimanje engleskih modela u sportskoj terminologiji	101
5.4. Lažni parovi u sportskoj terminologiji	105
5.5. Promene u semantičkoj ekstenziji u sportskoj terminologiji	110
5.5.1 Nulta semantička ekstenzija	114
5.5.2 Suženje leksičkog značenja	114
5.5.3. Preusmeravanje leksičkog značenja	118
5.5.4. Proširenje leksičkog značenja.....	119
5.5.5. Zaključna razmatranja	124
5.6. Zaključak	125
6. O POZNAVANJU SPORTSKE TERMINOLOGIJE	127
6.1. Test poznavanja sportske terminologije u engleskom i srpskom jeziku	128
6.2. Analiza termina izdvojenih iz korpusa	131
6.3. Zaključak	147
7. STANDARDIZACIJA SPORTSKE TERMINOLOGIJE	149
7.1. Standardizacija sportske terminologije u srpskom jeziku.....	154
7.2. Zaključna zapažanja o standardizaciji	156
ZAKLJUČAK	159
Bibliografska beleška.....	163
Literatura.....	167
Recenzije.....	181

Predgovor

Studija pred Vama predstavlja rezultat višegodišnjeg rada na izučavanju anglicizama u sportskom registru u srpskom jeziku. Tekst studije zasniva se na odbranjenoj doktorskoj disertaciji pod nazivom *Međuodnos engleske i srpske terminologije u sportu*, kao i na radovima objavljenim u periodu od 2011. do 2017. godine u domaćim i inostranim časopisima i zbornicima radova sa domaćih i inostranih konferencija.

Oblast istraživanja stručne terminologije sa posebnim akcentom na pitanjima standardizacije iste veoma je aktuelna na domaćoj lingvističkoj sceni poslednjih decenija. Oblast standardizacije sportske terminologije, kao jedna od osnovnih tema o kojoj se govori u ovoj monografiji, posebno je značajna zbog velike rasprostranjenosti sporta kao globalnog fenomena i ogromnog broja ljudi koji svakodnevno koriste ili dolaze u kontakt sa terminologijom ove oblasti. Jezik sporta verovatno je više nego bilo koja stručna oblast deo svakodnevnog, opšteg jezika kod nas, pa samim tim zaslužuje i posebnu pažnju.

Dugogodišnja uspešna sportska atletska karijera i interesovanje za kontrastivnu lingvistiku, posebno u oblasti stručnog sportskog registra, doprineli su da se realizuje jedna ovakva publikacija iz oblasti kontrastivne lingvistike i standardizacije terminologije srpskog jezika u oblasti sporta.

Verujem da ova monografija može biti korisno štivo kako za lingviste tako i za sportiste i sve ljubitelje sportsko-jezičkih tema. Nadam se da može biti korisna i kao prilog u domenu standardizacije stručne terminologije za kojom već duže vreme postoji potreba, a kojoj do sada kod nas nije posvećena dovoljna pažnja.

...

Posebnu zahvalnost dugujem mentorima prof. dr Milošu Kovačeviću i prof. dr Smiljki Stojanović koji su mi nesebično svih ovih godina pružali neizmernu podršku i dragocene savete u mom naučnoistraživačkom radu. Na podršci se zahvaljujem i prof. dr Snežani Bilbiji.

Veliku zahvalnost želim da izrazim i instituciji koja je podržala objavljivanje ove monografije, kao i sjajnom kolektivu Fakulteta za strane jezike na neizmernoj podršci i razumevanju.

U Beogradu, marta 2018. godine

Valentina Budinčić

Struktura rada

Nakon *uvodnih razmatranja*, u **prvom poglavlju** govori se o sportu kao globalnom fenomenu, o njegovoj kompleksnosti i povezanosti sa ostalim segmentima društva.

U **drugom poglavlju** govori se o engleskom kao internacionalnom jeziku i njegovom uticaju na jezike širom sveta. Posebna pažnja posvećena je međujezičkim uticajima, uticaju engleskog jezika na srpski i anglicizmima. Počeci širenja engleskog kao internacionalnog jezika dovedeni su u vezu sa počecima sportske globalizacije koja je gotovo istovremeno krenula iz Engleske.

U **trećem poglavlju** definiše se pojam *termina* i govori o načinima adaptacije stranih termina u srpskom jeziku, tj. o adaptacijama na nivou forme i prevođenju kao načinu adaptacije.

Četvrto poglavlje govori o novijim jezičkim uticajima engleskog jezika na srpski

u oblasti sportske terminologije, sa posebnim osvrtom na upotrebu preoblikovanih engleskih termina i upotrebu neadaptiranih engleskih jezičkih oblika u srpskom jeziku.

Peto poglavlje posvećeno je određenom broju jezičkih pojava u okviru sportske terminologije u srpskom jeziku, a to su sinonimija, pseudoanglicizmi, upotreba engleskih jezičkih modela u srpskom jeziku, lažni parovi, semantičke ekstenzije. Sve pomenute jezičke pojave razmatraju se kroz prizmu uticaja engleskog jezika na srpski u okviru sportskog registra.

U *šestom poglavlju* daje se prikaz rezultata analize grešaka u upotrebi sportske terminologije. Analiziran je korpus koji su činili rezultati testa poznavanja sportske terminologije u engleskom i srpskom jeziku, koji su radili studenti Filološkog fakulteta u Bijeljini. Rezultati ukazuju na potrebu da se u nastavi engleskog jezika veća pažnja mora posvetiti kontaktnoj jezičkoj kulturi.

U *sedmom poglavlju* razmatraju se određena standardnojezička pitanja i daju relevantne preporuke koje bi trebalo da doprinesu procesu standardizacije sportske terminologije u srpskom jeziku.

U *zaključnom delu* iznesena su završna razmatranja u vezi sa prethodno analiziranim temama.

Uvod

Popularizacija interneta, brzina protoka informacija, mogućnost da se veoma jednostavno u kratkom vremenskom roku nađemo na udaljenim tačkama zemljine lopte samo su neki od elemenata koji karakterišu vreme modernizacije i globalizacije u kome živimo. Takvo stanje u društvu odražava se i na jezik.

Zbog velikog značaja koji ima u društvenom, ekonomskom i tehnološkom smislu engleski jezik trenutno ima ulogu internacionalnog jezika. Sa druge strane, sport kao društvena pojava takođe je stekao status globalnog fenomena i danas je više nego ikada ranije povezan sa drugim poljima čovekovog delovanja, poput ekonomije, medija, medicine.

Sport i jezik, kao dve važne karakteristike čoveka kao pojedinca i člana društvene zajednice, u toku svog istorijskog razvoja prolazili su kroz različite faze. Od pojave osnovnih oblika komunikacije među ljudima i samih sportskih početaka pa do danas mnogo toga se promenilo. Obe pojave jesu zadržale osnovne karakteristike iz

vremena svoga nastanka, ali one danas imaju i nove, mnogo kompleksnije i šire dimenzije. Iako se često postavlja pitanje da li sport zaslužuje tako veliku pažnju koja mu se nesumnjivo pridaje, sama činjenica da ovaj društveni fenomen, posredno ili neposredno, čini značajan deo svakodnevice svakog prosečnog čoveka i da smo na različite načine svakodnevno izloženi njegovom uticaju, daje odgovor na pitanje zašto postoji tako veliko interesovanje za sport i njegov odnos sa drugim društvenim pojavama.

Zahvaljujući modernoj tehnologiji, jezik danas kao osnovno sredstvo komunikacije među ljudima deluje kroz različite medijume. Sve je lako dostupno, a jezik u takvim okolnostima sve manje poznaje granice. Kao živi sistem, jezik je konstantno podložan različitim promenama. Posredna i neposredna jezička preuzimanja veoma su interesantna tema za lingvistička istraživanja.

U XX veku pojavila se potreba za postojanjem internacionalnog jezika. U istom periodu sport je počeo da poprima globalni karakter. Od tada engleski jezik postaje internacionalni jezik sporta i sve se više počinje težiti ujednačavanju sportske terminologije na globalnom nivou. Pomenute okolnosti neminovno se odražavaju na srpski sportski terminosistem, kao i na pojavu brojnih pitanja i zadataka u ovoj oblasti.

Engleski kao internacionalni jezik i sport kao veoma značajna globalna društvena aktivnost sa svojim širokim i složenim delovanjem stvaraju medijum u kome se uticaj engleskog jezika na srpski ispoljava veoma snažno, a zbog niza specifičnosti sportska terminologija u srpskom jeziku predstavlja jezičku oblast koja veoma reprezentativno i egzaktno prikazuje ne samo uticaj engleskog jezika na srpski jezik u sportu, već i uticaj engleskog jezika na srpski jezik u celini.

Zbog političke i ekonomske moći većina novina danas u različitim oblastima dolazi iz Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, pa stoga nije neobično što najčešće i novine u sportu zajedno sa engleskim nazivima koji ih označavaju, tj.

anglicizmima, dolaze upravo iz ovih zemalja. S obzirom na to da uvođenje novih termina u našem jeziku još uvek nije u potpunosti sistemski uređeno, govornici srpskog jezika koji se susreću sa svim tim novim sportskim terminima iz engleskog jezika vrlo često prilikom upotrebe i razumevanja istih mogu naići na određene poteškoće. Naime, to se događa pošto usled nekontrolisanog priliva pomenuti termini ne prolaze procedure standardizacije, te takva praksa dovodi do veoma proizvoljne, neujednačene i uglavnom nestandardne upotrebe ovih termina.

Pitanje anglicizama u okviru sportskog registra u ovoj monografiji razmatra se kroz analizu različitih jezičkih fenomena koji se usled stalnog uticaja engleskog jezika javljaju u okviru sportskog registra u srpskom jeziku. Kroz celu studiju iz različitih perspektiva prvenstveno se razmatraju najnoviji uticaji engleskog jezika na sportski terminosistem u srpskom jeziku, analizira se opravdanost upotrebe anglicizama u sportskom registru, ukazuje se na nestandardnu jezičku upotrebu i nastoje se dati odgovarajuće preporuke koje bi trebalo da vode ka standardizaciji i dovedu do jasnije i preciznije jezičke upotrebe u ovom predmetnom registru.

1. SPORT KAO GLOBALNI FENOMEN

Sport predstavlja jednu od najrasprostranjenijih čovekovih društvenih aktivnosti. Prisutan je u oko 3.000 kultura u svetu (Bjelajac 2006: 36). Čak i oni ljudi koji nisu u direktnoj vezi sa sportom nalaze se pod njegovim uticajem usled snažnog uticaja koji sport ima na „jezik, svest i kulturu” (Sajmon 2006: 13). Neretko se postavlja pitanje šta je to toliko privlačno u sportu i „izaziva tako pozitivan odziv od strane toliko mnogo ljudi, i iz toliko različitih kultura” (Sajmon 2006: 19). U vezi sa tim, definišući sport kao jednu vrstu ljudskog medijuma, koji poput ljubavi, istine ili umetnosti spaja ljude Đulijanoti (2008: 6) iznosi stav da zapravo „ne postoji jedan razlog koji bi mogao da objasni tu ogromnu privlačnost sporta u svim kulturama.”

Postoji čitav niz uglova iz kojih se može istraživati sport kao društvena pojava. Neki od njih su:

- moralni,
- politički,
- kulturni,

- idejni.

U ovom poglavlju govorićemo o nekima od njih. Pre svega, pomenućemo nekoliko definicija sporta kao društvenog fenomena.

U Vujaklijinom rečniku (1996/97) sport se definiše kao igra, šala, proizvodnja u slobodnoj prirodi; naročito: sva ona telesna vežbanja za koja su potrebne snaga, smelost, izdržljivost, okretnost i umešnost (npr. jahanje, veslanje, klizanje, lov, trčanje, loptanje, rvanje, vežbanje na naročitim spravama itd.).

Sport kao društvenu aktivnost Marjanović (Marjanović 1984 u Bjelajac 2006: 40) vidi kao skup više elemenata:

- sportske ličnosti,
- sportske društvene grupe,
- sportske društvene delatnosti,
- sportski društveni odnosi,
- sportske društvene uloge,
- sportski društveni položaj,
- sportske društvene vrednosti i norme,
- sportske društvene institucije.

Oslanjajući se na definiciju Mekfirsona, Kertisa i Loja (McPherson, Curtis, Loy 1989: 15–17) Đulijanoti (2008: 7) kaže da je sport:

1. „*Uređen* propisima i pravilima ponašanja, prostornim i vremenskim okvirima (tereni i trajanje igara) i institucijama vlade.
2. *Ciljno orijentisan*: ima određene ciljeve, na primer, postizanje golova, pobeđivanje na takmičenjima, povećanje proseka; zbog ovoga postoje porednici i gubitnici.
3. *Takmičarski*: pobeđuju se rivali, obaraju se rekordi.

4. *Ludički*: jer pruža vesela iskustva i podstiče uzbuđenje.
5. *Smešten u kulturnu sredinu*: pri čemu od 1 do 4 neposredno odgovara vrednosnim sistemima i odnosima moći unutar relevantnog društva domaćina sportskog događaja.”

U zavisnosti od vrste kriterijuma moguće je napraviti više klasifikacija sporta. Po kriterijumu učešća sport se deli na *aktivni* i *pasivni*, po kriterijumu kompetitivnosti na *takmičarski* i *netakmičarski*, a po kriterijumu utilitarnosti na *amaterski* i *profesionalni* (Bjelajac 2006: 40). S druge strane, u zavisnosti od vrste, sport u društvu ostvaruje različite funkcije. Funkcija aktivnog i pasivnog sporta jeste delovanje na publiku, a preko njih i na društveni sistem, dok je funkcija netakmičarskog sporta zabava i uživanje učesnika, a takmičarskog fascinacija brojnih gledalaca (Bjelajac 2006: 55).

Same definicije i klasifikacije u vezi sa sportom koje smo upravo naveli, teško da mogu objasniti svu složenost i slojevitost fenomena sporta, te stoga nešto detaljnije analize ovog fenomena dajemo u nastavku.

1.1. Sport u svetlu socioloških istraživanja

Pošto se sport dugo smatrao marginalnom društvenom pojavom, istraživanja u oblasti sociologije sporta nisu privlačila posebnu pažnju. Sa promenama u društvu mesto i uloga sporta su se promenili, pa se počelo javljati interesovanje za ovu oblast.

Sociologija sporta kao naučna disciplina pojavila se u XX veku i posebno se razvijala u Velikoj Britaniji, Francuskoj, Nemačkoj, Poljskoj, SSSR-u, SAD-u (Bjelajac 2006: 35). U svim ovim zemljama u fokusu svoga interesovanja sociologija sporta imala je različite elemente, što je posledica njenog nastanka pod različitim društvenim okolnostima. Ova činjenica ukazuje na postojanje snažne povezanosti sporta kao veoma važne društvene delatnosti i situacije u društvu.

U Velikoj Britaniji sociologija sporta u vezi je sa religijom i kulturom, a u Nemačkoj sa „društveno-ekonomskim strukturama i načinom proizvodnje, s čime je povezan i učinak u sportu.” U SAD-u sociologija sporta bavi se kapitalizacijom i komercijalizacijom sporta, dok se u Francuskoj ova sociološka disciplina razvila iz sociologije slobodnog vremena. U Poljskoj se „nastanak sociologije sporta vidi u društvenim promjenama i nizu problema koji iz njih proizilaze”, a u SSSR-u ova disciplina se bavi sportom kao važnim sredstvom društvene integracije (Bjelajac 2006: 35–37).

Savremeni radovi iz oblasti sociologije sporta bave se aktuelnim sportskim pitanjima, kao što su, između ostalih, nasilje u sportu, doping, sportska etika, mediji i marketing.

Vrcan (1990), na primer, u svojoj knjizi *Sport i nasilje danas u nas* nasilje u sportu dovodi u vezu sa porastom nasilja u društvu, dok Simonović (1995) u knjizi *Sport, kapitalizam, destrukcija* veoma snažno kritikuje savremeni sport ukazujući na brojne negativne elemente koji ga karakterišu. O vezi sporta sa medijima i marketingom, između ostalih, govorili su Grejam Skemler (Graham Scambler 2005) i Gaj Masterman (Guy Masterman 2008).

U knjizi *Fer-plej etika sporta* autor Robert L. Sajmon (2006: 13–14) se bavi nizom različitih pitanja u vezi sa sportom. Neka od njih su:

- da li sport zaista treba da ima značaj koji mu pridajemo u društvu;
- da li treba više da težimo izvrsnosti u takmičenju među visokotalentovanim sportistima, ili treba više da vrednujemo samo učestvovanje;
- da li komercijalizacija sporta zapravo kvari igru.

Sajmon ne nudi konkretne odgovore na sva postavljena pitanja, ali za svako od njih daje brojne argumente za i protiv, čime nas navodi na razmišljanje i formiranje sopstvenih stavova o ovim veoma složenim pitanjima.

1.2. Savremeni sport u poređenju sa antičkim

Moderni i antički sport razlikuju se u mnogim elementima.

Sportski počeci dovode se u vezu sa periodoma pre nove ere i vremenom početka održavanja Olimpijskih igara u antičkoj Grčkoj. Drevni sport u mnogim se elementima razlikuje u odnosu na sport koji danas poznajemo, a koji prema tvrdnjama nekih autora vodi poreklo iz Engleske i vremena industrijalizacije.

Koliko se sport izmenio od drevnih vremena do danas možemo, između ostalog, videti poredeći discipline koje su bile zastupljene u vreme antičkih Olimpijskih igara i sportske discipline koje su aktuelne danas. U nastavku, u *Tabeli 1*, dajemo spisak sportova koji su činili antičke Olimpijske igre, a isti je sačinjen hipotetički na osnovu raspoloživih dokumenata.

Tabela 1

Olimpijada	Godina pre nove ere	Disciplina
1	776.	Trka na jedan stadij
14	724.	<i>Diaulos</i> (trka na stazi dugoj 384,56 metara)
15	720.	<i>Dolihos</i> (trka na stazi dugoj 3.845 metara)
18	708.	<i>Pentatlon</i> (trčanje, rvanje, skok udalj, bacanje koplja i bacanje diska) i rvanje

23	688.	Boks
25	680.	<i>Tetripón</i> (trke četveroprega)
33	648.	<i>Pankration</i> (neka vrsta rvanja slobodnim stilom) i konjske trke
37	632.	Trkačko i bokstersko nadmetanje dečaka
38	628.	<i>Pentatlon</i> za dečake (odmah ukinuto)
41	616.	Boks za dečake
65	520.	Trka u punoj ratnoj opremi
70	500.	<i>Apene</i> (trke kočija sa upregnutim mazgama)
71	496.	<i>Kalpe</i> ili <i>anabat</i> (trčanje za kobilama)
84	444.	<i>Apene</i> i <i>kalpe</i> (ukinute)
93	408.	<i>Sinora</i> (trka dvokolica)
96	396.	Trka glasnika i trubača
99	384.	Trke kočija sa četiri upregnuta ždrepcá
128	268.	Trke kočija sa dva upregnuta ždrepcá
131	256.	Trke za ždrepcé
145	200.	<i>Pankration</i> za dečake

(Svodling 1982 u Skembler 2007: 33)

Navedeni podaci pokazuju da su discipline na antičkim Olimpijskim igrama uglavnom bile trke na različitim deonicama, trke kočija, borilačke veštine.

Danas su Olimpijske igre podeljene na zimske i letnje i broje znatno veći broj disciplina u odnosu na antičke. Kako bi određena sportska disciplina postala deo programa zimskih, odnosno letnjih Olimpijskih igara potrebno je da bude odobrena od strane nadležnog tela, a to je Međunarodni olimpijski komitet (MOK). Jedan od zadataka ovoga tela jeste da određuje koji će sportovi biti uključeni, a koji isključeni iz programa Olimpijskih igara. Tako su, na primer, na letnjim Olimpijskim igrama koje su održane 2016. godine u Rio de Ženeiru bili uvedeni ragbi i golf¹, a na sledećim letnjim Olimpijskim igrama koje će biti održane u Tokiju 2020. godine biće uvedeno pet novih sportova, i to: karate, bejzbol-softbol, skejtbording, surfovanje i sportsko penjanje².

U knjizi *Istorija sporta*, autorka V. Šiljak (2007), između ostalog, govori o samim počecima i razvoju pojedinih sportskih disciplina u svetu i u Srbiji, kao i o izazovima koji se nalaze pred sportom XXI veka.

1.2.1. Pretvaranje rasonode i igre u sport

U procesu pretvaranja rasonode i igre u sport Velika Britanija je odigrala značajnu ulogu. U širenju ove pojave na celi svet značajan doprinos dala je i Francuska, čiji je uticaj bio uglavnom politički i administrativni. Francuzi su promovisali kosmopolitski karakter sporta, a zahvaljujući baronu Pjer de Kubertenu prve moderne Olimpijske igre održane su 1986. godine u Atini (Đulijanoti 2008: 10).

U nastavku ćemo videti faze razvojnog puta kojim je prošao sport u Engleskoj od početka XVII veka kada je počeo prelazak rasonode u sport pa do danas.

¹ Podaci preuzeti sa internet stranice: <http://www.oks.org.rs>.

² Na Olimpijskim igrama u Tokiju 2020. godine očekuje se učešće oko 11.000 takmičara u 33 različita sporta. Podaci preuzeti sa internet stranice: <http://www.novosti.rs/vesti/sport.336.html:618369-Pet-novih-sportova-na-OI-u-Tokiju-2020>

Faze razvojnog puta sporta u Engleskoj prikazane su u *Tabeli 2*.

Tabela 2

Faze	Razvojni put nekih od sportova
Prva faza	Rani prelazak engleske rasonode, poput kriketa, lova na lisice, konjskih trka i boksa u sport u XVII i XVIII veku
Druga faza	Daljnja sportizacija engleske rasonode, poput fudbala, ragbija i atletike, početkom i sredinom XIX veka
Treća faza	'Poletanje' i diferencijalno širenje engleskih sportova po celom evropskom kontinentu usled čega je krajem XIX i početkom XX veka nastalo zvanično i nezvanično britansko sportsko carstvo
Četvrta faza	Zapadna (anglo/evro-američka) hegemonija nad sportom, sportskim organizacijama i ideologijom povezanom sa sportskim nadmetanjima u periodu od dvadesetih do šezdesetih godina XX veka
Peta faza	Menjanje odnosa sila u sportu koji je brzo prolazio kroz globalizaciju, jer su od šezdesetih godina XX veka afričke, azijske i južnoameričke zemlje sve više ugrožavale kontrolu Zapada

(Megvajer 1999 u Skembler 2005: 53)

Navedeni podaci pokazuju da se prelazak rasonode, poput kriketa, lova na lisice, konjskih trka i boksa u sport u Engleskoj dogodio u XVII i XVIII veku. Početkom i sredinom XIX veka fudbal, ragbi i atletika iz oblika rasonode prešli su u sport. Krajem XIX veka došlo je do širenja engleskih sportova po evropskom kontinentu. U periodu od dvadesetih do šezdesetih godina XX veka došlo je do anglo/evro-američke hegemonije nad sportom i sportskim organizacijama. Od šezdesetih godina XX veka usled jačanja afričkih, azijskih i južnoameričkih zemalja dolazi do globalizacije sporta.

Kao što vidimo, sve ove faze odigrale su se relativno skoro. Nastanak današnjeg oblika sporta i sportska globalizacija relativno su nove pojave. Do intenzivnog širenja sportova iz Engleske po evropskom kontinentu došlo je u istom periodu kada se javila i potreba za globalnim jezikom i njegovo širenje, a to je bio period XX veka. Ovi podaci značajni su za naše istraživanje, jer odgovaraju na nekoliko važnih pitanja. Naime, oni jasno ukazuju na to pod kojim se okolnostima počela stvarati sportska terminologija, zašto je engleska terminologija dominantna u srpskom sportskom terminosistemu i zašto je engleski jezik stekao status internacionalnog jezika sporta.

1.2.2. Profesionalizam u sportu

Jedno od pitanja koja se često javljaju kada se govori o savremenom sportu jeste pitanje odnosa profesionalnog i amaterskog sporta. Pojedini autori, kao što ćemo videti u nastavku, smatraju da se sport sve više otuđuje od običnog čoveka i gubi dobre osobine koje su ga nekada gotovo isključivo krasile.

Činjenica je da današnji sport sve manje ima osobine igre, jer se sve više odlikuje sledećim karakteristikama (Bjelajac 2006: 76–77):

- sila i prevara je sve prisutnija u sportu;
- varka i lukavstvo čine sport više nalik poslovanju nego igri;
- uspeh po svaku cenu i nanošenje štete drugima osnovni je kriterijum, pa nema uživanja u igri;
- sport je pod strogim disciplinskim nadzorom;
- sport postaje sterilan, (gde neko drugi planira igru nema ni smisla ni igre);
- prisustvo preterivanja i discipline, koji udaljavaju od igre;
- nakon napornog rada profesionalca u sportu, treba se odmarati, aktivno se baveći pravim igračkim sportom.

Profesionalizam u sportu doprinosi produbljivanju jaza „između života i igre”, a

profesionalni sportista je zvezda „koja je sve udaljenija od ljudskih mogućnosti, pa ide i izvan njih, zbog čega mu se ljudi dive.” Igrači su roboti, a sportisti i treneri sluge, jer je „osnovno pravilo sportskog profesionalizma hrabrost i poslušnost” (Bjelajac 2006: 69–70).

Još oštrije nego Bjelajac, Simonović (1995) kritikuje 'vrhunski sport' u knjizi *Sport, kapitalizam, destrukcija* i daje svoje viđenje funkcije sporta u postojećem društvenom sistemu. Simonović smatra da 'vrhunski sport' ima veoma negativan uticaj na zdravlje onih koji se njime bave. On potkrepljuje ovaj stav prvenstveno činjenicom da je vrhunski sport u današnje vreme nezamisliv bez upotrebe nedozvoljenih stimulativnih sredstava, odnosno dopinga, pa stoga upotreba ovih sredstava postaje sve rasprostranjenija što ima loše posledice po zdravlje ljudi. Nikada ranije upotreba stimulativnih sredstava nije izazivala toliku pažnju kao što je to slučaj u današnje vreme. Za to postoji nekoliko razloga (Lušen 2000: 463–464 u Skempler 2005: 148):

- sportisti su postali svesniji potencijala koji stimulativna sredstva imaju;
- sportisti smatraju da je uzimanje stimulativnih sredstava koje bi dovelo do malog poboljšanja rezultata opravdano u vremenu kada su razlike u postignutim rezultatima sve manje;
- otkako sportisti imaju priliku da osvoje sve više novca na takmičenjima, sve više im je stalo do dobrih rezultata;
- farmaceutski proizvodi su lako dostupni;
- javnost je upoznata da je doping veoma prisutan i sve je jači pritisak da se nedozvoljeni postupci spreče;
- pošto su metode za otkrivanje postale mnogo efikasnije nego ranije, došlo je do pojave većeg broja optužbi.

Simonović³ smatra da postoji velika mogućnost da će, u ne tako dalekoj

³ Više videti na internet stranici: <http://www.advance.hr/vijesti/duci-simonovic-sport-u-mocvari-droge-analiza-sporta-kroz-sve-razorniju-industriju-dopinga/>.

budućnosti, doping biti prihvaćen na isti način na koji su posle određenih odbijanja bili prihvaćeni profesionalizam i komercijalizacija u sportu.

Isti autor razmatra i kritikuje i druge elemente savremenog sporta. Naime, Simonović (1995) smatra da sportski spektakli imaju za cilj da određenim slojevima društva pruže bar na kratko mogućnost da zaborave na sivilo u kome bitišu. U današnjem društvenom sistemu, prema istom autoru, sportisti simbolišu vladajuće slojeve, dok sportska pobjeda veliča vladajući sistem. Simonović, zatim, iznosi stav da sportisti nisu oni koji podstiču uzvišene moralne vrednosti nego „otelotvorenje vladajućih vrednosti” i da su „kao takvi mitološke ličnosti koje dobijaju legendarne karakteristike i biografije, poput 'heroja' iz nacionalnih mitologija, i obeležavaju epohu.”

Simonović stadione naziva 'lomačama', a okupljanja navijača na sportskim priredbama po njemu su 'psihoterapeutske seanse'. Ovaj autor smatra da su sportske priredbe mesta na kojima se vladajuća klasa suprotstavlja potčinjenima i to tako što na ovim mestima potčinjeni oslobađaju svoj negativni energetske naboj koji bi, ukoliko se na ovakav način ne oslobodi, mogao da se javi u 'organizovanoj političkoj akciji' što bi imalo negativne posledice po vladajući politički sistem.

Trenutno stanje u sportu zaista ukazuje na to da se sve više kidaju veze između sporta i društva koje su nekada postojale i stvaraju nove pod snažnim uticajem novih društvenih okolnosti. U drevna vremena sport je promovisao neke osnovne ljudske vrednosti, od kojih se danas, nažalost, sve više udaljavamo.

Ipak, naše je mišljenje da je stav prema sportu koji zastupa Simonović suviše isključiv. Smatramo da sport, pored svih loših osobina koje mu se danas sve više sa pravom pripisuju, ipak nije izgubio sve svoje pozitivne strane. Verujemo da će ljudi shvatiti da se jedan od načina da se izađe iz lavirinta svih nametnutih zahteva i izazova savremenog doba krije u spoznaji da se, barem delimično, vraćanje osnovnim ljudskim

vrednostima može ostvariti vraćanjem sportu i vrednostima koje su ga nekada isključivo krasile.

1.3. Mediji i marketing u sportu

Trenutno u svetu postoji veoma snažna sprega sporta, medija i marketinga, te je gotovo nemoguće govoriti o sportu, a ne pomenuti ove dve pojave.

Sport je postao jedan od načina da se, između ostalog, dođe do popularnosti, novca i moći, i to ne samo od strane sportista. Veliki je broj onih koji kroz sport nastoje sebi obezbediti neku korist. Jedan od značajnijih koraka u pravcu stvaranja uslova za što veće zarade u sportu bio je, na primer, izgradnja velikih sportskih stadiona. To je doprinelo povećanju prihoda, jer se povećao broj publike koja plaća ulaznice za sportske događaje. Najveća sportska takmičenja splotom niza okolnosti postala su idealna mesta za velika ulaganja i velike zarade. U najveće sportske spektakle uključen je izuzetno veliki broj ljudi. Strateški menadžment sportskih događaja tema je kojom se ozbiljno bave ekonomski stručnjaci i više ništa nije prepušteno slučaju.

Dobru priliku za zaradu u sportu prepoznale su mnoge svetske kompanije. Popularnost određenih sportova, kao i pojedinih sportista, privlačni su sponzorima, pa je borba za sponzorstvom i reklamiranjem u okviru sportskih događaja konstantno prisutna. Elitni sportisti su „u misijama izgradnje tržišta” kada je posle takmičenja, ili za vreme intervjuja pažnja velikog broja gledalaca usmerena ka njima (Đulijanoti 2005: 68).

Sve pomenuto ukazuje na to da današnji sport ima robni status o čemu se govori u mnogobrojnim sociološkim raspravama i analizama. Neki autori bavili su se analizama marketinške moći pojedinih sportskih imena i došli do zanimljivih činjenica. Izdvojićemo neke od njih. Endrjus (Endrjus 1997 u Đulijanoti 2008: 68) vidi NBA kao globalni robni znak, kao što su to i 'Disney' ili Ford, dok Lafeber (Lafeber 2002 u

Đulijanoti 2008: 68) naziva Majkla Džordana najvećim žirantom XX veka jer je doprineo da NBA i 'Nike' izgrade korporacije vredne više milijardi dolara. Zahvaljujući reklamama za robnu marku 'Nike', Džordan je postao 'globalna superzvezda', a ova robna marka neprikosnovena na tržištu. Skembler (2005: 217–225) govoreći o načinu na koji je Dejvid Bekam postao zvezda ističe presudnu ulogu koju su odigrali mediji kako bi njegova slava dosegla ogromne razmere. Isti autor upoređuje Bekama sa Muhamedom Alijem i dolazi do zaključka da se sistem vrednosti u društvu iz vremena Alijeve slave do danas mnogo izmenio.

Ovde vredni pomenuti i to da sport i poslovanje imaju određene sličnosti. U tekstu *The value of sports in business*⁴ na vrlo interesantan način se govori o suštinskoj povezanosti i sličnostima između sporta i poslovanja. „Timski rad, saradnja, posvećenost i rukovođenje jesu, između ostalog, stvari koje ljudi mogu naučiti iz sporta [...]” Sportisti su istrajni u vežbanju, imaju jaku želju za pobedom i spremni su na izazove i pritisak. Sve ovo osobine su od izuzetne važnosti kako u sportu tako i u poslovnom svetu, ali i u svim ostalim oblastima života.

⁴Tekst preuzet sa internet stranice: <http://www.sundaytimes.lk/070923/FinancialTimes/ft336.html>

„Teamwork, cooperation, commitment and leadership are amongst many things people can learn from sports.”